

УДК 336.61

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Александрова А.О., Масюк Ю.В.

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

Серед економічних ресурсів підприємств, що значною мірою впливають на їх економічний розвиток, достатньо значущу частку займають оборотні активи. Сучасний стан більшості підприємств свідчить про неефективність прийнятих рішень щодо управління оборотними активами. Ефективне управління оборотними активами відіграє велику роль у забезпеченні нормальної роботи підприємства, підвищенні рівня рентабельності виробництва і залежить від безлічі факторів. Раціональне та ефективне використання оборотних засобів сприяє підвищенню фінансової стійкості підприємства та його платоспроможності. У сучасних умовах величезне негативний вплив на зміну ефективності управління оборотних коштів і уповільнення їх оборотності надають чинники кризового стану економіки.

Ключові слова: оборотні активи, оборотні фонди, агресивна політика управління, помірні політика управління, консервативна політика управління оборотними активами.

Постановка проблеми. В умовах розвитку ринкових відносин в Україні загальний фінансово – господарський стан підприємств значно погіршився. Обсяг матеріальних запасів на вітчизняних промислових підприємствах зменшився на 1/3, грошових коштів та відвантаженої продукції – відповідно на 6 та 11%, а величина дебіторської заборгованості зросла більше, ніж в 1,5 рази. Разом із цим низька забезпеченість виробничих підприємств оборотними активами супроводжується низьким рівнем їх використання. Тому сьогодні одним з найактуальніших завдань у забезпеченні підвищення ефективності виробничої діяльності підприємств є суттєве забезпечення ефективного управління оборотними активами на сільськогосподарських підприємствах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі теоретичні та практичні аспекти досліджуваної проблеми висвітлено в працях вітчизняних та зарубіжних вчених: Круш П.В. [5, с. 441], Клименко О.В., Подвігіна В.І., Гулевич В.О., Ковальчук І.В. [1, с. 679], Фролова Л.В. [2, с. 166], Бакунов А.А., Шаруга Л.В., Петрович Й.М. [3, с. 680], Кіт А.Ф., Захарчін Г.М., Кулішов В.В. [6, с. 488], Володькіна М.В. [4, с. 196]. та інші. Поряд з цим, залишаються не вирішеними ряд питань, пов'язаних з особливостями ефективного управління оборотними активами в умовах динамічного зовнішнього середовища сільськогосподарських підприємств.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В теперішній нелегкий кризовий період перед більшістю підприємств України виникла проблема не тільки їх ефективної діяльності, але й фінансової стійкості. Адже для безперебійної діяльності підприємства, зокрема в теперішніх умовах кризи, збільшення конкуренції та впливу інфляції, оборотні активи є найнеобхіднішими засобами для безперервності виробничого процесу підприємства і забезпечення його платоспроможності.

Раціональне використання оборотних активів є однією з проблем, що має важливе значення підвищення ефективності виробництва.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження теоретичних особливостей визначення поняття «оборотні активи підприємства», визначення основних завдань політики управління

оборотними активами, характеристики системи управління оборотними активами.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах розвитку конкурентного ринку більшість підприємств не витримують жорстокої конкуренції, не досягають високого рівня доходності через нестачу оборотних активів, сповільненого руху потоків оборотних активів, тому проблема оцінки рівня забезпеченості підприємств оборотними активами, вибору джерел їх фінансування та їх якісного планування викликає ряд складностей з позиції прийняття ефективного управління оборотними активами на кожному підприємстві [1, с. 679].

Ефективне управління оборотними активами підприємства дозволяє визначити оптимальний обсяг та структуру оборотних активів; мінімізувати витрат на фінансування та підтримку певного їх обсягу; визначити аспекти управління чистим оборотним капіталом підприємства; сформулювати оптимальний обсяг товарно-матеріальних запасів; оптимізувати управління дебіторською заборгованістю та грошовими коштами тощо [3, с. 680].

У сучасній економічній літературі використовують досить велика кількість понять, які розрізняються методологічним підходом і серед яких можна виділити такі: «оборотні кошти», «оборотні активи», «оборотні засоби», «поточні активи», «оборотні фонди і фонди обігу» та «оборотний капітал» [4, с. 196]. Багатьма економістами вони не розмежовуються і розглядаються як синоніми (табл. 1.1).

Аналізуючи існуючі в економічній літературі трактування категорії «оборотні активи» (таблиця 1.1), можна відмітити, що більшість авторів у їх характеристиці акцентують увагу на матеріально-речовій складовій активів підприємства, обслуговуванні поточного господарського процесу, споживанні протягом одного року або одного операційного періоду.

Демченко Т.А. Кірейцев Г.Г. [7, с. 495], визначають оборотні активи як сукупність оборотних фондів та фондів обігу або авансованих у них коштів. Таке визначення відображає сутність оборотних активів як вартісної категорії, та є досить обґрунтованим, так як до складу оборотних фондів входять виробничі запаси, незавершене

Визначення сутності оборотних активів в сучасній економічній літературі

Визначення поняття	Автор визначення, літературне джерело
До оборотних активів (фондів) підприємства відноситься та частина майна, яка використовується протягом одного виробничого циклу і повністю переносить свою вартість на вартість продукції, що виробляється.	Круш П. В., Клименко О. В., Подвігіна В. І., Гулевич В.О. [5, с. 441].
Оборотні активи – сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточний господарський процес і цілком споживаних протягом одного операційного циклу.	Ковальчук І. В. [1, с. 679]
Оборотні активи – сукупність грошових засобів, що авансуються для створення оборотних виробничих фондів і фондів обороту, які забезпечують постійний кругообіг коштів.	Фролова Л. В., Бакунов А. А., Шаруга Л. В. [2, с. 166]
Оборотні активи – це сукупність матеріально-речовинних цінностей і грошових коштів, які беруть участь у створенні продукту, цілком споживаються у виробничому процесі і повністю переносять свою вартість на виробничий продукт упродовж операційного циклу або дванадцяти місяців з дати балансу (сировина, матеріали, готова продукція, грошові кошти тощо).	Петрович Й. М., Кіт А. Ф., Захарчін Г. М. [3, с. 680]
Оборотні активи – група мобільних активів підприємства із періодом використання до одного року, що обслуговують його операційну діяльність і забезпечують його платоспроможність.	Кулішов В. В. [6, с. 488]
Оборотні активи – сукупність коштів, які забезпечують безперервний їх кругообіг	Володькіна М. В. [4, с. 196]

виробництво, напівфабрикати власного виробництва та витрати майбутніх періодів.

Сучасна економічна наука характеризується відсутністю єдиних методологічних підходів у трактуванні категорії оборотних активів, закономірностей їх руху, меж існування і співвідношення з іншими економічними категоріями (оборотний капітал, оборотні засоби, оборотні фонди, фонди обігу тощо) [5, с. 441].

Найчастіше оборотні активи підприємства визначаються як грошові ресурси або група мобільних активів підприємства, із періодом використання до одного року, які безпосередньо обслуговують операційну діяльність підприємства і внаслідок високого рівня ліквідності повинні забезпечувати його платоспроможність за поточними фінансовими зобов'язаннями [2, с. 166]. Виходячи з цього визначення, бачимо, що оборотні активи підприємства займають вагомe місце в системі управління та потребують значної уваги.

Визначення обсягу і структури оборотних активів, джерел їх покриття і співвідношення між ними, достатнього для забезпечення довгострокової виробничої і ефективної фінансової діяльності підприємства є цільовою установкою політики управління оборотним капіталом [6, с. 488].

Політика управління оборотним капіталом повинна забезпечити пошук компромісу між ризиком втрати ліквідності і ефективністю роботи, що зводиться до вирішення таких важливих задач:

- управління процесом їх формування (визначення загального обсягу, потреби та оптимізації структури);
- управління процесом їх фінансування (оптимізації джерел фінансових ресурсів);
- забезпечення платоспроможності та прийнятності обсягу, структури і рентабельності активів [3, с. 680].

Якщо процес фінансування оборотних активів лежить у площині тільки фінансового менеджменту, то процес формування оборотних активів впливає із цілей і завдань операційного менеджменту. Комплекс цих завдань і механізм їхньої реалізації повинні знаходити висвітлення в політиці управління оборотних активів, що може

розглядатися як самостійний елемент у системі управління і має відповіді об'єкти, цілі і методи [7, с. 795].

До об'єктів управління, як вже було відзначено, відносять загальний обсяг оборотних активів, у тому числі в розрізі основних видів (товарні запаси, дебіторська заборгованість і кошти) та структура (співвідношення різних елементів).

Цілі пов'язані з роллю, значимості й властивостями різних видів оборотних активів у господарській діяльності підприємств торгівлі. До них варто віднести:

- достатність розміру, яка забезпечує потреби підприємства в різних елементах оборотних активів;
- забезпечення високого рівня ліквідності та платоспроможності;
- забезпечення оптимальної швидкості обороту;
- забезпечення високого рівня прибутковості при припустимому рівні ризику [4, с. 196].

При цьому варто звернути увагу на протиріччя в системі перерахованих цілей. Високу прибутковість супроводжує високий рівень ризиків і відносно більш низький рівень ліквідності, високий ступінь забезпеченості підприємства оборотними активами знижує їх оборотність. Інакше кажучи, політика управління оборотних активів повинна виходити з пошуку компромісу. Реалізація політики управління оборотними активами має забезпечити довгострокову виробничу і ефективну фінансову діяльність підприємства [6, с. 488].

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що політика управління оборотними активами повинна забезпечувати пошук компромісу між ризиком втрати ліквідності та ефективністю роботи підприємства (рентабельністю). Досягнення цього компромісу зводиться до рішення двох важливих завдань:

- забезпечення платоспроможності;
- забезпечення прийнятності обсягу, структури і рентабельності активів.

Система управління оборотними активами підприємства – це збалансований, цілеспрямований процес представлений у вигляді механізмів

ефективності формування, використання та регулювання обігових коштів, спрямованих на забезпечення стійкого, інноваційного розвитку промислового підприємства [7, с. 495].

Система управління оборотними активами може бути агресивною, консервативною та помірною.

Ознаками агресивної системи управління оборотними активами є:

- відсутність обмежень у їх нарощуванні;
- наявність значних грошових коштів;
- значні запаси сировини, матеріалів і готової продукції;
- велика дебіторська заборгованість;
- висока питома вага оборотних активів у їх загальній величині;
- тривалий період оборотності оборотних коштів;
- не дуже висока економічна рентабельність [6, с. 488].

Ознаками консервативної системи управління оборотними активами є:

- 1) стримування росту оборотних активів;
- 2) низька питома вага оборотних активів;
- 3) короткий період оборотності оборотних активів;
- 4) висока економічна рентабельність;
- 5) можливість технічної неплатоспроможності через заминки або помилки в розрахунках, що веде до десинхронізації термінів вступів і виплат фірми.

Ознакою агресивної системи управління короткостроковими зобов'язаннями служить абсолютне переважання короткострокового кредиту в загальній сумі всіх пасивів. При цьому забезпечується підвищений рівень ефекту фінансового важеля. Високий відсоток за кредит, зростання сили операційного важеля, але в меншій мірі, ніж фінансового.

Ознакою консервативної системи управління короткостроковими зобов'язаннями служить відсутність або дуже низька питома вага короткострокового кредиту в загальній сумі пасивів, фінансування, в основному, за рахунок власних коштів і довгострокових кредитів і позик.

Ознакою помірною системою управління короткостроковими зобов'язаннями служить нейтральний (середній) рівень короткострокового кредиту в загальній сумі всіх пасивів організації [5, с. 441].

У процесі своєї діяльності фінансові менеджери повинні визначити оптимальний розмір оборотних активів, оскільки їх недостатність веде до втрати ліквідності, а значний надлишок означає неефективне їх використання. Тобто, використовуючи ту чи іншу систему управління оборотними активами, підприємство визначає рівень ризикованості втрати ним ліквідності.

Висновки з даного дослідження і перспективи. З наведеного вище можна зробити наступні висновки. Вітчизняні підприємства повинні сформувати таку систему управління оборотними активами, яка б передбачала визначення оптимальної величини оборотних активів для забезпечення неперервності та стабільності виробничого процесу при мінімальних затратах, ефективності їх використання та визначення оптимальних шляхів фінансування оборотних активів.

Отже підприємства повинні спиратися на такі напрями забезпечення ефективного управління оборотними активами:

- правильність та економічну ефективність нормування оборотних засобів, яка передбачає формування та реалізацію оптимальних методів та параметрів їх функціонування;
- оптимізацію обсягу оборотних активів, яка повинна виходити з вибраного підходу щодо формування оборотних активів, забезпечуючи заданий рівень співвідношення ефективності їх використання у процесі фінансової діяльності;
- забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів, коли вони повинні приносити визначений прибуток при їх використанні у процесі фінансової діяльності;
- забезпечення мінімізації втрат оборотних активів у процесі їх використанні (особливо в період сьогоденної кризи);
- організацію поточного і перспективного управління оборотними активами, що забезпечує рівень платоспроможності та фінансової стійкості;
- використання можливих низько затратних способів поповнення оборотних активів в процесі господарської діяльності підприємства.

Таким чином, з метою забезпечення найбільш ефективного управління оборотними активами необхідно врахувати їх особливості та фактори, що створюють складності в управлінні ними.

Список літератури:

1. Володькіна М. В. Економіка промислових підприємств / Володькіна М. В. – Київ: Центр навчальної літератури. – 2004 – 196 с.
2. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент / Кірейцев Г. Г. – Київ: ЦУП. – 2002 – 495 с.
3. Ковальчук І. В. Економіка підприємства / І. В. Ковальчук, – К.: Знання, 2008 – 679 с.
4. Круш П. В., Клименко О. В., Подвігіна В. І., Гулевич В. О. Макроекономіка та її регулювання / Круш П. В., Клименко О. В., Подвігіна В. І., Гулевич В. О. – Київ: КНТ. – 2005 – 441 с.
5. Кулішов В. В. Мікро-макро економіка підприємства / Кулішов В. В. – Львів: Магнолія. – 2008 – 488 с.

Александрова А.А., Масюк Ю.В.

Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет

НАПРАВЛЕНИЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ ОБОРОТНЫМИ АКТИВАМИ НА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Аннотация

Среди экономических ресурсов предприятий, что в значительной степени влияют на их экономическое развитие, достаточно значимую долю занимают оборотные активы. Современное состояние большинства предприятий свидетельствует о неэффективности принимаемых решений по управлению оборотными активами. Эффективное управление оборотными активами играет большую роль в обеспечении нормальной работы предприятия, повышении уровня рентабельности производства и зависит от множества факторов. Рациональное и эффективное использование оборотных средств способствует повышению финансовой устойчивости предприятия и его платежеспособности. В современных условиях огромное негативное влияние на изменение эффективности управления оборотных средств и замедление их оборачиваемости оказывают факторы кризисного состояния экономики.

Ключевые слова: Оборотные активы, оборотные фонды, агрессивная политика управления, умеренная политика управления, консервативная политика управления оборотными активами.

Aleksandrova A.A., Masiuk J.V.

Dnipropetrovsk State Agrarian and Economic University

DIRECTIONS ENSURE THE EFFECTIVE MANAGEMENT OF CURRENT ASSETS FOR AGRICULTURAL ENTERPRISES

Summary

Among the economic resources of the enterprises that have a significant impact on their economic development, a fairly significant share of current assets. Current status of most enterprises is indicative of the inefficiency of the decisions on management of current assets. Effective management of current assets plays an important role in ensuring the normal operation of enterprises, improve profitability and depends on many factors. Rational and efficient use of circulating assets promotes increase of financial stability of the enterprise and its solvency. In modern conditions an enormous negative impact on the change in the effective management of working capital and the slowdown of their turnover have an factors to the economic crisis.

Keywords: Current assets, revolving funds, aggressive management policies, reasonable management policy, the conservative policy of management of circulating assets.

УДК 336

МЕТОДИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ БОРГОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Александрова Г.М., Савчина К.М.

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського

Розглянуто визначення реструктуризації боргу. Охарактеризовано методи реструктуризації боргових зобов'язань. У статті зазначені основні показники зовнішньої заборгованості, які дозволяють визначити об'єктивну оцінку платоспроможності, країни та її здатності обслуговувати зовнішній борг. Зазначені проблеми врегулювання боргових зобов'язань у світовому господарстві. Відзначено ряд превентивних заходів реагування на загрози виникнення боргової кризи в Україні.

Ключові слова: реструктуризація боргу, боргове зобов'язання, методи, заборгованість, стратегія.

Постановка проблеми. Процес глобалізації суттєво змінював систему боргових фінансів як окремих країн, так і світової фінансової системи в цілому. Світова економіка з об'єктивних причин не може розвиватися без взаємодії між національними господарствами міжнародних позикових коштів. Зростання масштабності зовнішнього фінансування визначено нерівномірністю економічного розвитку і нерівновагою платіжних балансів більшості з них. Залежність національ-

них економік від зовнішнього фінансування посилюється у міру глобалізації та лібералізації фінансових ринків.

Актуальність проблеми пояснюється посиленням у світі глобалізаційних процесів, що пов'язані та безпосередньо впливають на зростання зовнішньої заборгованості країн, тому проблема світової боргової кризи за останній 30 років набула неабиякого розмаху. Зростання світової боргової залежності відбувається внаслідок